

Broj: **Oi-K-BL-203/23**

Datum: 13.03.2023. godine

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine

Predstavnički dom

Ul. Hamdije Kreševljakovića

71 000 Sarajevo

n/r predsjedavajuće, gđa Mirjana Marinković-Lepić

Vlada Federacije BiH

Ul. Hamdije Čemerlića 2

71 000 Sarajevo

n/premijera, gđin Fadil Novalić

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike

ul. Hamdije Čemerlića 2

71000 Sarajevo

n/r ministra, gđin Vesko Drljača

Predmet: Preliminarni komentar na Nacrt Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške lica sa invaliditetom, dostavljaju se

Poštovani/a,

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ombudsmeni), u izvršavanju svog mandata, prate i zakonodavne procese, koji za cilj imaju unapređenje stanja ljudskih prava u oblasti socijalne zaštite i zaštite temeljnih ljudskih prava ranjivih grupa. Uvidom u službenu internet stranicu Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, utvrđeno je da je u proceduri Nacrt Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške lica sa invaliditetom.¹

U procesu pripreme teksta Nacrta Zakona, Ombudsmeni nisu konsultovani od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, ali imajući u vidu dosadašnji rad i opredjeljenost Ombudsmana za poboljšanje i izjednačavanje položaja osoba sa invaliditetom koje invaliditet nisu stekle uslijed ratnih okolnosti, sa položajem ratnih vojnih invalida, odlučili su dati svoj osvrt na Nacrt Zakona.

Usvajanje predmetog propisa predstavlja korak naprijed ka rješavanju problema sa kojima su se, tokom prethodnih godina, suočile osobe sa invaliditetom, a koji su uzrokovani isključivo nejednakim tretmanom i nebrigom nadležnih institucija za ovu kategoriju. Takav stav je doprinio generalno lošem stanju u ovoj oblasti, a time i brojnim predmetima koje su Ombudsmeni razmatrali.

¹ Zakon je u formi Nacrta upućen u parlamentarnu proceduru te će se na dnevnom redu naći dana 15-03-2022; dostupno na <https://predstavnickidom-pfbih.gov.ba/2-redovna-sjednica-predstavnikog-doma-parlamenta-federacije-bih>

Uvidom u Nacrt Zakona, može se utvrditi da se nekoliko važnih oblasti (definicija invaliditeta, jedinstvena načela, jedinstveni institucionalni model za ocjenu stepena invaliditeta, okvir i jedinstven pristup materijalne podrške lica sa invaliditetom, osnovna prava, obim i uslovi pod kojima se ostvaruju, osnovica za ta prava, finansiranje itd), tretira jednim zakonskim propisom, što je jako značajno i pokazuje opredjeljenost nadležnih institucija da na sistematičan i ozbiljan način, doprinesu poboljšanju položaja osoba sa invaliditetom.

Podsjećamo da je UN Komitet za prava osoba sa invaliditetom u Zaključnim razmatranjima o inicijalnom izvještaju Bosne i Hercegovine² dao jasne smjernice Bosni i Hercegovini za djelovanje, a u cilju otklanjanja diskriminacije i nejednakog tretmana i na kraju poboljšanja položaja osoba sa invaliditetom³. Smatramo da Preporuke UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom trebaju biti osnov nadležnim institucijama za kreiranje propisa, politika i strategija kojima se regulišu prava osoba sa invaliditetom.

Tumačeći prakse, međunarodne standarde i preporuke koje su od strane međunarodnih tijela izdate Bosni i Hercegovini, ali i analizirajući postojeću zakonsku regulativu na nivou oba entiteta i Brčko distrikta BiH, u nastavku ukazujemo na nekoliko važnih aspekata za koje vjerujemo da mogu dodatno poboljšati tekst Nacrta Zakona.

- **Član 10. stav 1. Nacrta Zakona** koji se odnosi na izbor povoljnijeg prava. Ombudsmeni smatraju da nije dovoljno precizirano da li pravo na korištenje naknade (lična invalidnina) isključuje uživanje ovog prava u slučaju da osoba sa invaliditetom koristi pravo na invalidsku penziju u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju u Federaciji BiH. S tim u vezi, neophodno je pojašnjenje i jasnije preciziranje navedenog člana.

- **Član 11. Nacrta Zakona** propisuje kategorije osoba sa invaliditetom, navodeći nivo oštećenja organizma, te u skladu s tim propisujući prava samo za osobe koje imaju 100% i 90 % oštećenja organizma, kao što je i slučaj sa trenutno važećim zakonom. Imajući u vidu da su propisima o pravima

² Dostupno na:

http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/Prava_osoba_sa_invaliditetom/Zakljucna%20razmatranja%20i%20preporuke%20Komiteta%20za%20prava%20osoba%20sa%20invaliditetom%20za%20BiH.pdf

³ -Tačka 9. Zaključnih razmatranja: „Komitet preporučuje da Država potpisnica usvoji jedan usklađen koncept zaštite osoba sa invaliditetom zasnovan na ljudskim pravima, u skladu sa Konvencijom. Takođe preporučuje da Država potpisnica napravi analizu svojih pozitivnih zakona i donese zakone u redovnim konsultacijama sa organizacijama osoba sa invaliditetom“.

-Tačka 11. Zaključnih razmatranja: „Komitet preporučuje da Država potpisnica:

(a) izvrši analizu svog zakonodavstva i unese definiciju diskriminacije na osnovu invaliditeta koja će jasno uključivati sve oblike diskriminacije na osnovu invalidnosti, uključujući višestruke i međusektorske diskriminacije, te da izdvoji finansijska sredstva za njegovu efikasnu primjenu;

(b) izradi i primijeni usklađene kriterije, postupke ocjenjivanja i prava u ocjenjivanju procenta invalidnosti za sve osobe sa invaliditetom bez obzira na uzrok invalidnosti;

(c) usvoji i primijeni koncept razumnog prilagođavanja sa efikasnim sankcijama kako bi se osiguralo da uskraćivanje razumnog prilagođavanja predstavlja diskriminaciju po osnovu invalidnosti;

(d) uvede efektivne i odgovarajuće pravne lijekove, kao i progresivne sankcije za javni i privatni sektor“.

-Tačka 51. Zaključnih razmatranja: „Komitet preporučuje da Država potpisnica revidira sistem invalidnina tako što će uskladiti zakone i propise na svim nivoima vlasti sa ciljem da ukine sadašnju diskriminatornu praksu na osnovu uzroka nastanka invalidnosti, naročito između ratnih i neratnih invalida, ili mjesta stanovanja“.

civilnih žrtava rata u pravo uvedene i kategorije od 60%, 70% i 80 % oštećenja organizma, a putem Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica, čak do 10-te grupe (ratni vojni invalidi sa 20% invaliditeta), neophodno je da se razmotri proširenje kruga osoba sa invaliditetom koje ostvaruju pravo po Nacrtu Zakona, a u odnosu na procenat utvrđenog invaliditeta.

Jedan od mogućih načina je da se članom 11. stav 2. Nacrt Zakona obavežu kantoni da regulišu pristup pravima za ove kategorije ili ipak da se proširi krug lica i ugrade u Nacrt Zakona. U ovom kontekstu je i preporuka UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom kojom je Bosna i Hercegovina pozvana da uskladi zakonodavstvo bez obzira na uzrok invaliditeta. Osim navedenog, podsjećamo na stav Ombudsmena iz Preporuke broj: P-208/22 od 07.07.2022. godine⁴:

“...Ombudsmeni zaključuju da u Federaciji Bosne i Hercegovine dugi niz godina postoji javna rasprava, što uključuje i stavove osoba sa invaliditetom, da tzv. neratne osobe s invaliditetom i civilne žrtve rata trpe nejednak tretman u odnosu na ratne vojne invalide. Tome u prilog govori i navod iz akta Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, broj i datum naprijed da je „pokrenut veliki broj parničnih postupaka kod nadležnog suda, zbog „diskriminacije“ osoba sa invaliditetom kojima je pravo prestalo donošenjem Izmjena zakona, odnosno onih kod kojih je bio utvrđen stepen oštećenja organizma ispod 90%, u odnosu na one koje su zaštićene zakonom, odnosno čiji je stepen oštećenja organizma utvrđen u visini od 90% i 100%”.

...

Ombudsmeni su mišljenja da se na zakonitim osnovama temelji stav da veći iznosi ili više vrsta naknada za ratne vojne invalide predstavljaju moralni dug, odnosno vid ratnih reparacija, odnosno odšteta za zasluge koje su borci imali u odbrani države, odnosno kao reparacije za uskraćenu zaštitu države za vrijeme ratnih dešavanja. Jasno je da ratni vojni invalidi trebaju imati određene dodatke, što ovisi od slobodne procjene nadležnih vlasti, ali sistem procjene invaliditeta mora biti unificiran na način da se svim osobama sa invaliditetom omogući “jednaka početna pozicije”.”

- **Članom 12. Nacrta Zakona** propisuju se uslovi za ostvarivanje prava na dodatak za njegu i pomoć od drugog lica. Kako je jedna od osnovnih uslova za ostvarivanje ovog prava, nemogućnost zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, smatramo da je potrebno definisati šta se podrazumijeva pod pojmom „životna potreba“ i način na koji se ta potreba utvrđuje.

- **Članom 20. stav 4. Nacrta Zakona**, propisuje: „Ukoliko planirana budžetska sredstva za tekuću godinu budu nedovoljna, raspoloživa sredstva dijele se iznosom potrebnim za isplatu i određuje koeficijent za mjesečna davanja, koji ostaje na snazi do rebalansa ili usvajanja novog budžeta.“ Ovako definisan stav 4. člana 20. Nacrta Zakona unosi pravnu, socijalnu i na kraju finansijsku nesigurnost koja se direktno odražava na osobe sa invaliditetom kao krajnje korisnike i nosioce prava. Smatramo da citiranu odredbu člana 20. stav 4. treba u cjelosti brisati i osigurati da se novčana davanja i prava propisana Zakonom ostvaruju redovno.

Prilikom donošenja propisa i politika, od ključne je važnosti proces konsultacija sa organizacijama osoba sa invaliditetom. Ranija iskustva Ombudsmena, posebno procedura usvajanja Zakona o roditeljima njegovateljima u Federaciji BiH, pokazuju da je kvalitetna javna rasprava, koja će rezultirati konstruktivnim prijedlozima i sugestijama jedan od najvažnijih karika u procesu usvajanja zakonskih propisa. U tom smislu je i preporuka UN komiteta za prava osoba sa invaliditetom kojom

⁴ Žalba broj Ž-SA-02-275/22

se Bosna i Hercegovina, kao potpisnica Konvencije, poziva da donese zakone u redovnim konsultacijama sa organizacijama osoba sa invaliditetom.

Ovaj osvrt Vam dostavljamo sa ciljem unaprjeđenja ljudskih prava, a time i poboljšanja položaja osoba sa invaliditetom, te se iskreno nadamo da ćete komentare Ombudsmena detaljno razmotriti i uvrstiti u konačni tekst Zakona. Ombudsmeni će nastaviti pratiti proces usvajanja predmetnog propisa, te Vam stojimo na raspolaganju za sva dodatna pojašnjenja.

S poštovanjem,

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine
dr. Jasminka Džumhur, s.r.
Nives Jukić, s.r.
dr. Nevenko Vranješ, s.r.

Dostavljeno:

1x naslovu

1x u evidenciju